

Rahoitus- ja sijoitustoiminnan periaatteet

POHJANMAAN HYVINVOINTIALUEEN RAHOITUS- JA SJOITUSTOIMINNAN PERUSTEET

Sisällys

Yleiset lähtökohdat	1
1. Rahoitustoiminta	1
2. Sijoitustoiminta	2
3. Antolainaus ja takaus.....	5

Yleiset lähtökohdat

Pohjanmaan hyvinvointialueen rahoitus- ja sijoitustoiminnan sekä niihin liittyvien riskienhallinnan keskeiset toimintaa ohjaavat periaatteet on määritelty tässä asiakirjassa. Aluevaltuusto päättää hyvinvointialueista annetun lain 22 § mukaisesti hyvinvointialueen varallisuuden hoidon sekä rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteista. Hyvinvointialueen aluehallitus noudattaa näitä aluevaltuuston päättämiä perusteita rahoitus- ja sijoitustoimintaa koskevassa päätöksenteossään.

Aluevaltuuston hyväksymän hallintosäännön 87 § mukaan hyvinvointialueen rahatoimen tehtäviä ovat maksuvalmiuden ylläpitäminen, maksuliikenteen hoito, lainarahoitus ja rahavarojen sijoittaminen.

Aluevaltuusto päättää kokonaisvarallisuuden hoidon sekä rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteista. Rahoitustarvetta ei saa kattaa pitkäaikaisella lainalla. Hyvinvointialue voi ottaa pitkäaikaisen lainan valtioneuvoston päättämän lainanottovaltuuden rajoissa.

Muilta osin aluevaltuusto päättää lainan ottamisen ja lainan antamisen periaatteista. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä aluevaltuusto päättää antolainojen ja vieraan pääoman muutoksista. Aluehallitus päättää lainan ottamisesta ja lainan antamisesta noudattaen aluevaltuuston hyväksymiä periaatteita.

Aluehallitus voi siirtää lainan ottamiseen ja antamiseen liittyvää toimivaltaansa alaiselleen viranomaiselle. Muutoin hyvinvointialueen rahatoimesta vastaa aluehallitus. Rahatoimen käytännön hoitamisesta vastaa talousjohtaja.

1. Rahoitustoiminta

Hyvinvointialueen rahoituslähteitä ovat valtion yleiskatteellinen rahoitus, maksu- ja myyntituotot sekä vieraan pääoman ehtoinen rahoitus. Tuloilla katetaan hyvinvointialueen käyttömenot, investoinnit ja lainanhoitomenot.

Lainanottovaltuus

Valtioneuvosto päättää vuosittain kunkin hyvinvointialueen valtuudesta pitkäaikaisen lainan ottamiseksi. Hyvinvointialue saa ottaa lainaa päätöksen mukaisen määrän investointisuunnitelman mukaisten investointien rahoittamiseksi. Hyvinvointialue ei saa käyttää pitkäaikaista lainaa muuhun tarkoitukseen kuin investointien rahoittamiseen.

Investointisuunnitelma

Hyvinvointialueen investointeja rajoittaa siis edellä mainittu valtioneuvoston vahvistama lainanottovaltuus. Lisäksi hyvinvointialuetta koskee velvollisuus laatia investointisuunnitelma ministeriön hyväksyttäväksi. Tarkoituksena on varmistaa, että hyvinvointialue suunnittelee investoinnit taloudellisesti kestävästi siten, että niihin käytettävissä oleva rahoitus riittää ja että laajoja investointeja koskevat hankkeet suunnitellaan valtakunnallisten strategisten tavoitteiden mukaisesti ja kustannusvaikuttavasti huomioiden muiden hyvinvointialueiden vastaavat suunnitelmat sekä väestön palvelutarpeet. Hyvinvointialueen rahoituksen riittävyys varmistetaan vuosittain vahvistettavalla investointeja varten otettavan pitkäaikaisen lainan ottamista koskevalla rajoitteella.

Käytettävät lainainstrumentit

Vieraan pääoman hankinta voidaan jaotella lyhytaikaiseen (alle 12 kuukautta) ja pitkäaikaiseen (12 kuukautta tai yli) rahoitukseen.

Hyvinvointialueen lyhytaikaiseen rahoitustarpeeseen käytetään ensisijaisesti hyvinvointialuetodistuksia, jotka ovat hyvinvointialueen liikkeelle laskemia velkasitoumuksia. Aluevaltuusto päättää todistusohjelmasta, joka tehdään kunkin rahalaitoksen kanssa erikseen ennen todistusten liikkeellelaskua. Hyvinvointialue voi käyttää lyhytaikaisena rahoituslähteenä myös kestoaltaan alle vuoden pituisia velkakirjoja tai rahalaitosten tarjoamia tili- tai luottolimiittejä.

Pitkäaikainen rahoitustarve investointeihin järjestetään ensisijaisesti valtioneuvoston päättämän lainanottovaltuuden puitteissa velkakirjalainoilla. Irtain käyttöomaisuus voidaan hankkia myös esimerkiksi rahoitusleasingilla. Rahoitusleasing on irtaimen käyttöomaisuuden pitkäaikaista vuokraamista, jossa rahoituskohteet ovat rahoittajan omistuksissa ja vuokralle ottaja eli hyvinvointialue sitoutuu maksamaan laitteen tai omaisuuden käytöstä.

Lainarahoituksen riskit

Rahoituksen riskit jakautuvat lainarahan hintaan eli korkoriskiin, saatavuuteen eli maksuvalmius- ja jälleenrahoitusriskiin sekä valuuttojen välisistä arvonmuutoksista aiheutuviin vaikutuksiin eli valuuttariskiin. Näihin rahoituksen riskeihin suojaudutaan hajauttamalla vieraan pääomanehtoista rahoitusta lyhennysohjelman, laina-ajan pituuden, rahoittajan ja rahoitusmarkkinan ja korkoperusteen mukaan. Hyvinvointialue ei ota suoraa valuuttariskiä sillä lainarahoitus nostetaan euromääräisinä lainoina.

Suojaamisen periaatteet

Korkoriskiä syntyy, kun markkinakorkojen ja korkomarginaalien muutokset vaikuttavat hyvinvointialueen rahoituskustannuksiin. Korkoriskiä hallitaan hajauttamalla lainasalkkua kiinteä- ja vaihtuvakorkoisiin lainoihin sekä korkosuojauksilla. Sitoutuminen pitkiin laina-aikoihin ja kiinteisiin korkoihin vähentää markkinakorkojen muutoksien ennakkoimatonta kustannusvaikutusta. Samalla se kuitenkin heikentää mahdollisuuksia hyötyä alhaisista lyhytaikaisista koroista tai markkinakorkojen laskusta. Sitoutuminen lyhyisiin laina-aikoihin ja muuttuviin korkoihin lisää riippuvuutta markkinakorkojen muutoksista ja kasvattaa korko- ja jälleenrahoitusriskiä, kuitenkin samalla tarjoten mahdollisuuksia korkotasojen laskusta hyötymiseen.

Hyvinvointialueen lainasalkun suojausasteen vaihteluvälin tavoitteena on 30–80% kokonaislainamäärästä. Suojatuksi katsotaan sellaiset lainat, jotka ovat sidottu kiinteään korkoon tai ovat vaihtuvakorkoisia lainoja, jotka ovat muutettu johdannaisinstrumenteilla kiinteäkorkoiskiksi. Vallitsevaan suojausasteen tasoon vaikuttaa hyvinvointialueen yleinen korkonäkemyks, markkinatilanne sekä lainamäärä ja sen ennustettu kehitys.

2. Sijoitustoiminta

Sijoitustoiminnalla tarkoitetaan hyvinvointialueen toimialaan liittyvää sijoittamista ja kassavarojen sijoittamista. Lisäksi hyvinvointialueella voi olla toimeksiantona sijoitettavia lahjavarjoja. Sijoitustoiminnan tulee perustua taloudelliseen tuottoon, jonka vähimmäisvaatimuksena on sijoitettavan pääoman säilyminen. Sijoitustoiminta on suunniteltava turvaten hyvinvointialueen

maksuvalmius ja huomioiden sijoitustoimintaan liittyvien riskien kartoittaminen ja niiltä suojautuminen.

Maksuvalmiuden hallinta

Hyvinvointialueen maksuliikevarat muodostuvat rahalaitosten käyttötilillä olevista rahavaroista sekä käteisvaroista. Kassavarojen ensisijaisena tarkoituksena on hyvinvointialueen maksuvalmiuden turvaaminen. Rahaliikenne ja kassanhallinta hoidetaan maksuliikenteen päätelistä.

Maksuvalmiutta ylläpidetään kassabudjetoinnin ja maksuvalmiussuunnittelun keinoin. Hyvinvointialueen rahoituksen riittävyys osoitetaan rahoituslaskelmassa talousarvion ja tilinpäätöksen yhteydessä vuosittain. Kuukausitasolla maksuvalmiutta seurataan toteutuneiden kuukausimenojen ja -tulojen mukaan. Viikko- ja päivätasolla kassavaratilannetta tarkastellaan ennakoimalla kassaan tulevia ja kassasta lähteviä maksuja. Hyvinvointialueen maksuvalmius turvataan varmistamalla riittävän suuret ja likvidit (kassavarat, käyttöönottamalla hyvinvointialuetodistusohjelmat sekä tarvittaessa lyhytaikaista tili- ja/tai luottolimiittia. Lisäksi mahdolliset sijoitukset kohdennetaan likvideihin jälkimarkkinakelpoisiin sijoitusinstrumentteihin, jotka ovat realisoitavissa eli muutettavissa hyvinvointialueen käytettäväksi rahavaroiksi nopealla aikataululla (alle viikko).

Kassavarojen sijoittaminen

Mikäli korkotilanteen kannalta on tarkoituksenmukaista ja velkakirjojen ehtojen mukaisesti mahdollista, voidaan mahdollisia ylijäämäkassavarantoja pyrkiä sijoittamaan lyhytaikaisesti tai vähentämään varoilla pitkäaikaista vierasta pääomaa. Kassaylijäämää ovat rahoitusarvopaperit ja pankkisaamiset, jotka eivät määrittelyhetkellä ole sidottu maksuliikenteen ylläpitoon.

Sijoitettaessa kassaylijäämiä tulee noudattaa yleistä varovaisuutta, vastuullisuuden ja maksuvalmiuden turvaamisen kannalta olennaisia periaatteita, sijoittamalla kassaylijäämävaroja vain lyhytaikaisiin sijoitusinstrumentteihin, joiden hinta- ja luottoriskit on kokonaisuutta tarkastellen arvioitu vähäisiksi. Sijoitusinstrumenttien valinnassa suositaan suoria ja kustannustehokkaita sijoitusratkaisuja ja sijoitukset tehdään pääsääntöisesti seuraavina euromääräisinä korkosijoituksina.

Käteisvarat ja niihin rinnastettavat korkosijoitukset:

- Pankkitilit ja -talletukset
- Rahamarkkinainstrumentit; sijoitus-, yritys-, kunta- ja nk. hyvinvointialuetodistukset (sijoitusaika alle 12 kuukautta)
- Joukkovelkakirjalainat (sijoitusaika yli 12 kuukautta)

Kassaylijäämää koskevien sijoituksien hajauttamisessa on noudatettava seuraavia vähimmäis- ja enimmäisosuuksia:

- Lyhytaikaisten korkosijoitusten osuus hyvinvointialueen kassavaroista on keskimäärin 80 %
- Pitkäaikaisiin korkosijoituksiin tai korkorahastoihin voidaan sijoittaa keskimäärin enintään 20 % kassavaroista

Lahjoitusvarojen sijoittaminen

Lahjoitusvarat voivat olla kiinteää omaisuutta, arvopapereita, osuuksia, rahaa, pankkisaamisia tai muuta irtainta omaisuutta. Lahjakirjojen tai testamenttien määräykset ohjaavat lahjoitusvarojen käyttöä. Mikäli käyttöä määritteleviä ehtoja ei ole, hyvinvointialue hoitaa varoja noudattaen huolellisuutta parhaaksi arvioidulla tarkoituksenmukaisella tavalla.

Varainhoidon ja sijoituspalveluyritysten käyttäminen sijoitustoiminnassa

Varojen sijoittamisessa on mahdollista käyttää Finanssivalvonnan hyväksymiä sijoituspalveluyritysten ja varainhoitajien tarjoamia säilytys- ja sijoituspalveluita. Hyvinvointialue voi luovuttaa varainhoidon osittain tai kokonaan yhdelle tai useammalle varainhoitajalle konsultoivina tai täyden valtakirjan palveluna.

Seuranta ja raportointi

Sijoitusten kehittymistä, omaisuuslajien jakautumista, kustannuksia ja riskitasoa seurataan säännöllisesti, varmistaen riittävä ja ajantasainen kokonaiskuva hyvinvointialueen sijoitusomaisuudesta. Sijoitustoiminnasta raportoidaan vuosittain aluehallitukselle ja aluevaltuustolle tilinpäätöksen yhteydessä.

Sijoitustoiminnan vastuullisuus

Sijoitustoiminnassa otetaan huomioon julkisyhteisöön kohdistuvat yhteiskunnalliset velvoitteet ja toimintaperiaatteet. Valittujen sijoituskohteiden toimiala ei saa olla ristiriidassa hyvinvointialueen toiminnassa hyväksytyjen toimintatapojen ja arvojen kanssa. Taloudellisten kriteerien lisäksi, hyvinvointialueen tavoitteena on arvioida sijoituskohteita vastuullisista näkökulmista ennen varsinaisen sijoituspäätöksen tekemistä huomioimalla ympäristötekijät, sosiaalinen vastuu sekä hyvän hallintotavan toteutuminen sijoituskohteissaan.

Riskienhallinta sijoitustoiminnassa

Sijoitustoiminnan tulee perustua hallittuihin riskeihin. Riskienhallinnassa keskeistä on tunnistaa ennakoivasti toimintaan liittyvät olennaiset riskit, arvioida niitä ja suojautua niitä vastaan hyvinvointialueen riskienhallinnan periaatteiden ja menettelytapojen mukaisesti.

Maksuvalmiusriski tarkoittaa riskiä siitä, että hyvinvointialueen käytettävät rahavarat eivät riitä kassamaksuista selviytymiseen. Riskin toteutumisesta seuraa uhka maksukyvyttömyydestä, jonka lisäksi aiheuttaa kustannuksia, kuten viivästyskorkoja ja muita lisäkustannuksia. Maksuvalmiusriskiä hallitaan lähtökohtaisesti maksuvalmiussuunnittelulla, jonka perustana on riittävät ja likvidit, eli nopeasti käytettävissä olevat kassavarat. Maksuvalmius turvataan sitovilla hyvinvointialueen todistusohjelmalimiiteillä sekä tarvittaessa tili- ja luottolimiiteillä. Lisäksi hyvinvointialue hallitsee maksuvalmiusriskiä hajauttamalla sijoitukset niin ajallisesti kuin määrällisesti sekä kohdentamalla sijoitukset likvideihin sijoituksiin.

Luotto- ja vastapuoliriski tarkoittaa riskiä, jossa sijoituksen kohde laiminlyö maksuvelvollisuutensa osittain tai kokonaan hyvinvointialueen sijoittamalle pääomalle tai sille kertyneelle korolle. Luotto- ja vastapuoliriski on huomioitava sijoituksen tuottovaatimusta asetettaessa. Hyvinvointialue pyrkii pienentämään luottoriskiä hajauttamalla ja tekemällä korkosijoituksia korkean luottokelpoisuuden omaaviin eri kohteisiin.

Markkinariskit voidaan jakaa korko-, hinta- ja valuuttariskiin. **Korkoriskillä** tarkoitetaan korkomuutosten aiheuttamaa muutosta sijoituksen tuotossa tai arvoon. Korkosijoitusten markkinariskiä alennetaan hajauttamalla sijoitukset ajallisesti sekä korkoperiodin mukaan. **Hintariski**

on riski sijoituskohteen suurista arvonmuutoksista, jonka seurauksena sijoitetun pääoman arvo voi pudota. Osakesijoitusten hintariski eli arvonmuutokset voivat olla merkittäviä ja olennaisesti suurempia kuin joukkovelkakirjalainassa. Osakesijoitusten hintariskiä alennetaan välttämällä hyvinvointialueen sijoitustoiminnassa osakesijoittamista. **Valuuttariski** liittyy eri valuutassa tehtäviin sijoituksiin. Hyvinvointialue tekee sijoituksena euromääräisestä eikä siten ota suoraa valuuttariskiä.

3. Antolainaus ja takaus

Hyvinvointialue ei myönnä antolainoja muille kuin konserniyhteisöilleen pois lukien sosiaalisen luototuksen rahaston antolainat. Sosiaalisen luototuksen rahaston säännöissä määritellään sosiaalisen luototuksen antolainoista.

Lähtökohtaisesti konserniyhteisöjen tulee hankkia tarvitsemansa rahoitus markkinoilta. Lainaa ei saa myöntää, jos siihen sisältyy merkittävä taloudellinen riski. Lainan myöntämistä edeltää aina riskien analysointi sekä myöntämistä koskevien oikeudellisten reunaehtojen tarkastaminen. Lainan riskien analysoinnissa arvioidaan lainan suuruutta ja sen vaikutusta hyvinvointialueen talouteen sekä arvioidaan vastavakuusvaatimukset. Vastavakuuden tulee olla riittävä antolainaukseen liittyvän riskin kohtuullistamiseksi.

Antolainoista peritään korkoa. Korkotason määräytymisessä tulee huomioida EU:n valtiontukea koskevat säädökset.

Mikäli tytäryhteisössä on muita omistajia, niin hyvinvointialue voi osallistua yhtiön rahoitukseen vain omistussuuden mukaisessa suhteessa.

Konserniyhteisöille voidaan myöntää myös oman pääoman ehtoista rahoitusta. Mahdollisia rahoitusinstrumentteja ovat osakepääoman ja peruspääoman merkintä ja lisäys, sijoitus vapaan oman pääoman rahastoon (SVOP) sekä pääomalainat. Pääomalainoihin ei edellytetä vastavakuuksia.

Antolainan antamista rajaa erityisesti Suomen ja EU:n lainsäädäntö. Kunkin antolainan yksityiskohtaiset ehdot määritellään erikseen kunkin päätöksentekoon tuotavan tapauksen kohdalla. Sosiaalisen luototuksen lainoja hyvinvointialue voi myöntää säätelyn asettamissa rajoissa.

Hyvinvointialue voi myöntää takauksen tai muun vakuuden kilpailutilanteessa markkinoilla toimivan yhteisön velasta tai muusta sitoumuksesta ainoastaan, jos yhteisö kuuluu hyvinvointialuekonserniin, se on hyvinvointialueiden yhteisessä määräysvallassa, yhden tai useamman hyvinvointialueen ja valtion yhteisessä määräysvallassa taikka yhden tai useamman hyvinvointialueen ja yhden tai useamman kunnan yhteisessä määräysvallassa.

Hyvinvointialue voi edellä mainitun kohdan estämättä myöntää takauksen tai muun vakuuden, jos se perustuu lain perusteella hyväksytyyn tukiohjelmaan tai yksittäiseen tukeen tai liittyy yhteisölle tai säätiölle annettuun palveluvelvoitteeseen.

Kunkin takauksen yksityiskohtaiset ehdot määritellään erikseen kunkin päätöksentekoon tuotavan tapauksen kohdalla. Takauksia myöntäessään hyvinvointialue huomioi aina EU:n valtiontukisäännösten sekä soveltuvien kansallisten säännösten noudattamisen.

Takauksista peritään takausprovisio, joka määritetään kunkin tapauksen kohdalla erikseen.

Takauksen keskeisenä riskinä on päävelallisen ajautuminen maksukyvyttömyyteen, jolloin hyvinvointialueelle lankeaa maksuvelvollisuus takauksen määrän osalta. Takauksen antamista edeltää aina takaukseen liittyvien riskien analysointi sekä takauksen myöntämistä koskevien oikeudellisten reunaehtojen tarkastaminen. Takauksen riskien analysoinnissa arvioidaan takauksen suuruutta ja sen vaikutusta hyvinvointialueen talouteen sekä arvioidaan vastavakuusvaatimukset. Vastavakuuden tulee olla riittävä takaukseen liittyvän riskin kohtuullistamiseksi.